

Příloha č. 4.2.1.1 Shrnutí pro žáky k tématu – Možnosti politické participace

Možnosti politické participace

Jak můžeme naložit s informacemi, které se k nám dostanou, a co dělat, když nejsme spokojeni s tím, co se kolem nás děje? Jak můžeme ovlivnit správu věcí veřejných a proč bychom se o ni vlastně měli zajímat?

Každý z nás jsme členem nějakého společenství – státu, města, školy nebo obce. Pokud ve společenství chceme něco změnit nebo se nám v něm něco nelíbí, máme právo se k dané věci vyjádřit, ohradit se vůči ní či se pokusit o změnu. Můžeme se ohradit jako jedinec i jako skupina. Takto funguje občanská společnost v demokratickém státě. V našem státě existuje více možností, jak se mohou občané zapojit do správy věcí veřejných. Některé z nich – založení hnutí, spolku, politické strany, vytvoření informační kampaně, sepsání petice, demonstrace – budou součástí tohoto výukového programu.

„...ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.“ (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod)

„Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.“ (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod)

Politická participace – účastnění se na správě věcí veřejných. Aktivita, jimiž občané a skupiny vyjadřují podporu vládě a její politice, nebo se jí snaží ovlivnit ve svůj prospěch, nebo vyměnit. Jedná se například o:

- hlasování ve volbách a referendech
- vstup do politické strany, kandidování za stranu, založení vlastní strany
- organizace nebo podpis petice
- účast na politické debatě, schůze politické strany
- zaslání dopisu svému poslanci, senátorovi
- prezentaci problému v médiích (publicistické pořady)
- uspořádání demonstrace
- stávkou
- podání stížnosti nebo žaloby při porušení zákona nebo lidských práv
- účast v občanském sdružení, zájmové skupině, dobrovolnické práce, dary veřejně prospěšným organizacím
- nekonvenční participaci – odmítání placení daní, bojkot zboží, hladovka, zátaras, blokády silnic, rypadel (Buček 2019, s. 109-110)

Jakýkoliv způsob zapojení do správy věcí veřejných vyžaduje, abychom uměli správně formulovat, vyjadřovat svoje názory nebo to, co chceme změnit, abychom svoje názory dokázali správně představit veřejnosti, případně klíčovým osobnostem (politikům, zastupitelům, vládě), které chceme ovlivnit a které mají právo o věci rozhodnout. Tímto se především budeme zabývat ve výukovém programu, který právě držíte v ruce.

Sociální hnutí a občanská společnost

Sociolog Anthony Giddens (2001, s. 479) definuje sociální hnutí jako kolektivní snahu o prosazení společného zájmu nebo dosažení společného cíle prostřednictvím kolektivní akce mimo sféru etablovaných institucí (politické strany, vláda, zastupitelstvo, parlament). Některá hnutí působí v souladu s platnými zákony dané společnosti, jiná v ilegalitě. Činnost sociálních hnutí často vede ke změně stávajících zákonů. Typickými příklady jsou environmentální hnutí (např. Greenpeace nebo Extinction Rebellion), hnutí za práva žen, LGBT hnutí, hnutí za občanská práva Afroameričanů, hnutí za zákaz potratů, hnutí za práva zvířat apod. Členy mohou být jednotlivci, spolky i politické strany. K environmentálnímu hnutí se například hlásí Strana zelených.

Sociální hnutí bývají méně organizovaná než spolek či politická strana a většinou přesahují hranice státu. Dělicí čára mezi sociálními hnutími a formálními organizacemi nicméně nebývá vždy ostrá, protože zavedená hnutí obvykle nabývají do jisté míry byrokratického charakteru (např. mezinárodní organizace Greenpeace, hnutí „Zelených“). Například v České republice jsou zástupci Greenpeace zároveň členy poradního orgánu vlády pro útlum těžby uhlí, tzv. Uhelné komise. V některých případech může ze sociálního hnutí vzniknout politická strana, například Strana zelených. Za počátek zakládání pirátských stran v Evropě stálo hnutí za svobodné šíření informací (na internetu) a občanské svobody.

Sociální hnutí jsou součástí občanské společnosti stejně jako spolky či politické strany. Stejně jako právo volit nebo být volen máme právo sdružovat se.

„Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.“
(Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod)

U nás bývá sociální hnutí označováno někdy také jako občanské hnutí. Příklady mohou být: Limity jsme my!, Hnutí DUHA, Hnutí za práva zvířat, Milion chviliek pro demokracii, Nesehnutí. Tato hnutí jsou většinou zároveň i spolky, a to proto, že spolky mají výhodnější postavení pro zapojení se do rozhodování o veřejných záležitostech. Například je-li jako hlavní poslání spolku uvedena ochrana přírody a krajiny, získá spolek možnost účastnit se řízení, v nichž budou dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny. Tzn. účastnit se řízení schvalujících např. rozšíření dolu na uhlí, výstavbu dálnice, průmyslové haly apod.

Otázka k zamyšlení:

- *Znáš nějaké spolky, které se snaží o změnu v místě tvého bydliště, v ČR nebo na mezinárodní úrovni?*

Občanská společnost

Občanská společnost je zprostředkující systém mezi společnostmi a státem (úřady, zákony, vláda), který je podporován v demokratických společnostech. Zajišťuje mechanismy, na které jsou jedinci slabí a stát příliš velký nebo neefektivní. Je založena na dobrovolnosti občanů a je výrazem jejich politické participace a zájmu o dění ve státě. Občanskou společnost lze vymezit technicky výčtem organizací působících ve zprostředkujícím systému (církve, profesní komory, zájmové skupiny, spolky) nebo hodnotově jako společnost vyspělých, suverénních občanů, kteří se mohou a chtějí na organizaci společenského života podílet. (Buček 2019, s. 126-127)

Zprostředkující systém mezi jedinci a státem tvoří zejména politické strany (realizují představy svých voličů prostřednictvím politické moci), masová média (podávají informace, formují náš pohled na svět) a zájmové skupiny (sdružení, spolky, odbory, církve, mládežnické organizace).

Doporučená literatura k tématu pro žáky:

- BUČEK, Ladislav, Klára HAMULÁKOVÁ, Klára ILLE, et al. *Občanský a společenskovední základ: přehled středoškolského učiva*. Druhé, aktualizované vydání. Brno: Edika, 2019. ISBN 978-80-

266-1401-2. Kapitola: Politická participace a politická kultura 109-110 a Občanská společnost 126-130

- CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-076-5. Kapitola 16: Politická sociologie.

Použité zdroje:

- BUČEK, Ladislav, Klára HAMULÁKOVÁ, Klára ILLE, et al. *Občanský a společenskovědní základ: přehled středoškolského učiva*. Druhé, aktualizované vydání. Brno: Edika, 2019. Maturity (Edika). ISBN 978-80-266-1401-2. Kapitola: Politická participace a politická kultura 109-110 a Občanská společnost 126-130
- GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80--257-0807-1.

